

SANTA COLOMA
de **QUERALT**
DESAPAREGUDA

LLUÍS M. VIDAL I CARRERAS / AFCEC - Fons: LLUÍS MARIA VIDAL I CARRERAS

SANTA COLOMA *de* QUERALT DESAPAREGUDA

Ramon Orga - Montserrat Rumbau

Ajuntament de
Santa Coloma de Queralt

ACBS

ASSOCIACIÓ CULTURAL
BAIXA SEGARRA
SANTA COLOMA DE QUERALT

SANTA COLOMA de QUERALT DESAPAREGUDA

Col·lecció Catalunya Desapareguda

Primera edició: febrer del 2023

© dels textos: Montserrat Rumbau i Serra

© dels textos: Ramon Orga i Mestre

© del pròleg: Lluís Foix

© de les fotografies: diversos autors

© de l'edició: Editorial Efadós

© de la col·lecció Catalunya Desapareguda: Editorial Efadós

EDITORIAL EFADÓS

Carrer d'Edison, 3 - Nau A
Polígon industrial Les Torreneres
08754 El Papiol (Baix Llobregat)
Telèfon 93 673 12 12
efados@efados.cat
www.efados.cat

Idea original, disseny i fotocomposició:
Editorial Efadós

Col·laboració:

Ajuntament de Santa Coloma de Queralt
Associació Cultural Baixa Segarra

Amb el suport de:

Assessorament lingüístic:

M. Neus Doncel Saumell

Fotografia de la portada:

L. Roisin (Ed.) / IEFC - Fons Roisin

Acrònims:

ACBS (Associació Cultural Baixa Segarra)

ACCB (Arxiu Comarcal de la Conca de Barberà)

AFCEC (Arxiu fotogràfic del Centre Excursionista de Catalunya)

ANC (Arxiu Nacional de Catalunya)

BC (Biblioteca de Catalunya)

ICGC (Institut Cartogràfic i Geològic de Catalunya)

IEFC (Institut d'Estudis fotogràfics de Catalunya)

SPAL (Servei del Patrimoni Arquitectònic Local - Diputació de Barcelona)

ISBN 978-84-19239-93-8

DL B-2214-2023

Imprès a Catalunya

Tota forma de reproducció, distribució, comunicació pública o transformació d'aquesta obra només pot ser realitzada amb l'autorització dels seus titulars, salvant l'excepció prevista per la llei. Si necessiteu fotocopiar o escanejar algun fragment d'aquesta obra, dirigiu-vos a CEDRO (Centre Espanyol de Drets Reprogràfics) - www.cedro.org

Índex

Pàg. 6

PRÒLEG

La pedra mai es rendeix

Pàg. 8

INTRODUCCIÓ

Un viatge en el temps i un passeig per l'espai

Pàg. 12

NUCLI ANTIC

Una vila medieval

Pàg. 90

ENTORN DE LA MURALLA

El creixement del nucli antic

Pàg. 138

L'ENTORN

Indrets de la rodalia

Pàg. 184

ÍNDEX ALFABÈTIC

Pròleg

LA PEDRA MAI ES RENDEIX

Lluís Foix

El temps acompanya la història dels pobles contemplant en silenci les vivències enterrades en les cases, en les terres de conreu, en els boscos, en els camins i en les relacions humanes de totes les generacions. Tot canvia i tot perdura seguint el fil conductor que ha deixat l'empremta dels homes i les dones que han esculpit el caràcter propi d'un poble, vila o ciutat.

Santa Coloma de Queralt està feta damunt de molts segles, que han vist una transformació continuada en la seva estructura urbana. Observar les imatges colomines dels últims cent anys és la comprovació que la nostra generació és potser la que ha experimentat una revolució més radical en la manera de viure.

Dels carros com a eina imprescindible per treballar, transitar i comunicar-se amb l'entorn proper hem passat a l'activitat invisible i personalitzada de les

xarxes socials, que ens permeten parlar amb tothom arreu del món, veure'ns en directe i transmetre qualsevol imatge instantàniament.

Santa Coloma ha estat lloc de trobada dels veïns de la vila i de tots els que venien al mercat dels dilluns provinents d'altres pobles i masies d'aquesta part de la Segarra, eixuta, cerealística, ramadera i emboscada. Es visitava el notari, el metge, el ferrer o l'apotecari, que fou el precursor dels farmacèutics.

En l'imaginari de la meva infantesa, Santa Coloma era la trobada d'una vila important després de trencar el vessant del riu Corb i albirar les terres del riu Gaià. Es descobria el sobri campanar, el castell, el passeig de la Muralla, les fonts de les Canelles, l'abeurador, els safareigs, els horts i una certa activitat de fàbriques del tèxtil.

Aquella primera impressió de vila robusta encara perdura quan arribo a Santa Coloma des de Guimerà o des d'Igualada. La pedra és un element distintiu inconfusible. La veig treballada en marges artesanalment arrengrats, en fortaleses, en castells, en torres de guaita, en esglésies, en masies i en places. La pedra no es rendeix mai.

Les fotografies parlen totes soles i són el testimoni d'un temps que era diferent en l'estil de vida però que manté els mateixos trets diferencials d'una vila senyorial enmig de grans extensions de terres àrides i assedegades que sempre miren al cel esperant les pluges d'una bona saó hivernal. El batec humà, la cultura i el caràcter de la resistència segarrenca no han desaparegut mai de Santa Coloma.

Introducció

UN VIATGE EN EL TEMPS I UN PASSEIG PER L'ESPAI

Montserrat Rumbau - Ramon Orga

Si volem reviure el passat o ens el volem imaginar, les fotografies són una eina important. Aquestes van arribar a la segona meitat del segle XIX. Les fotografies de les acaballes del segle XIX i les de la primera meitat del segle XX ens mostren tot un món desaparegut amb unes imatges de molta qualitat.

Santa Coloma, des de finals del segle XIX, va ser bressol de qualificats fotògrafs que ens han deixat una nombrosa quantitat d'imatges d'un gran valor artístic i documental: és el treball d'aquells anys de fotògrafs professionals que es van sentir atrets pel valor patrimonial d'aquesta Vila Comtal:

les places porxadades, l'església gòtica, els portals, les fonts, els safareigs..., una personalitat i una harmonia que no és freqüent trobar en altres pobles.

A més de les dues places porxadades, Santa Coloma té un castell imponent, amb una torre de l'homenatge dels segles XI-XII i els soterranis recuperats, el temple parroquial, amb el campanar quadrat de quaranta metres d'altura a l'aguait del campanaret gòtic que li fa costat, i l'església romànica de Bell-lloc de l'antic convent mercedari, monument nacional amb la seva valuosa portalada romànica recentment restaurada.

Farem, a través del temps i de les fotografies, un recorregut per les places, els carrers, les carreteres i més enllà. I veurem el que feien els nostres avantpassats, les

ADELI CASULLERAS I GASSÓ / ARXIU ACBS

MERCAT

Dilluns, dia de mercat, punt de trobada dels veïns de la vila i de tots els altres pobles i masies de l'entorn. Els més habituals posaven en la casa de coneguts o familiars, on deixaven el carro i la mula mentre compraven les provisions per a tota la setmana. La imatge de la pàgina anterior és del 1925.

ANAR A FIRA

Una de les carreteres a l'entrada de Santa Coloma amb una família amb una tartana que anava a la Fira de Santa Tecla el 23 de setembre del 1915. Aquesta fira era la més popular i concorreguda de les que es feien al poble. S'hi reunien ramblers i pastors que venien o compraven les mules i les ovelles.

HERMENTER SERRA DE BUDALLÉS / ARXIU ACBS

festes populars, les processons, la visita del president Macià, les escoles, les nevades –algunes realment impressionants–, els carros, les dones rentant al riu i als safareigs, els animals bevent als abeuradors, el primer assortidor de gasolina, el mercat, les fires, botigues, ramats de bens, els primers tractors, pallers immensos, la batuda a les eres, dones pageses xarcolant, les fàbriques tèxtils, la venda dels ous, del congre... Retalls de vida d'uns anys ja molt llunyans.

Moltes coses han canviat des d'aleshores. Justament amb els canvis d'aquests últims anys, sembla que el que veiem en aquestes imatges sigui gent que vivia en un altre món, un món que no té res a veure amb el nostre. Però hi ha coses que mai canvien: la il·lusió dels nens i dels adults en moments de festa o de celebracions, o la vinculació i el compromís en actes que creiem importants.

Les fotografies reflecteixen també dos mons molt diferents i que van suposar un daltabaix en la societat

d'aquells anys. Es tracta de la Guerra Civil i de la postguerra. La guerra, com totes, va comportar que hi hagués vencedors i vençuts, i va provocar també greus ferides i desavinences que ni el pas dels anys ha pogut esborrar.

Les il·lustracions també ens mostren com Santa Coloma de Queralt va saber trobar altres alternatives a més del món de la pagesia, que sempre ha estat cabdal en aquesta vila. Alguns colomins es van dedicar a la venda de mules: eren els ramblers, que van arribar a fer negocis més enllà del Pirineu. Les fàbriques tèxtils van suposar una entrada de diners a les famílies pageses, ja que les dones hi anaven a treballar. I, més endavant, va arrelar la cria d'aviram i van néixer les cooperatives agràries locals. La vila es va omplir de granges i les golfes de les cases van ser aprofitades per posar-hi gallines i pollastres. Quan aquest negoci ja no era rendible, van sorgir grans empreses de formigó que crearen centenars de llocs de treball per a persones de la vila i de la comarca natural.

NUCLI ANTIC

Una vila medieval

Els orígens de la vila de Santa Coloma de Queralt es remunten al segle x. Avui dia, al seu nucli antic encara podem trobar molts rastres de la vila medieval, que estava envoltada per una muralla amb sis portals que de nit es tancaven. Els que arribaven fora d'hora podien romandre a l'Hostal de les Fonts de les Canelles fins que obrien les portes. L'emmurallat era gran. Santa Coloma era la capital del que ara anomenem «Baixa Segarra», tot un enclavament, amb els seus pobles i masies, que era del domini dels comtes de Santa Coloma. En l'actualitat, encara és present aquesta influència de la vila envers tots aquests pobles. Santa Coloma ha estat sempre el referent i els veïns de la contrada hi venien a mercat, on trobaven el que necessitaven i es relacionaven.

Les dues places porxadades, la Major i la de l'Església, eren el pal de paller del poble; s'hi feia el mercat des del 1222 i totes les celebracions importants. El teixit de carrers estrets de l'antic call jueu –on havien viscut més de cinquanta famílies– i l'impressionant castell, amb la torre de l'homenatge dels segles XI-XII, els soterranis medievals i l'antic pati d'armes, ajuden a evocar èpoques antigues.

Castell, església, muralla, portals, places porxadades... Una vila amb molta personalitat i encant que des de sempre ha estat una cruïlla de camins.

VILA EMMURALLADA

Siluetes de la vila amb el campanar i el campanar, el castell, el passeig de la Muralla, el riu Gaià, les fonts de les Canelles, l'abeurador i els safareigs. Els darreres dels habitatges del carrer de Sant Roc confronten amb els que feien de muralla. A la dreta, la fàbrica tèxtil a l'Hort d'en Fèlix, i en primer terme, a l'esquerra, els horts. Aquests seguien el curs del riu fins al molí Nou; els regaven des de la séquia medieval que portava l'aigua des de les fonts de les Canelles. Després del molí, travessava el riu amb un aqüeducte que feia arribar l'aigua al molí de la Torre.

L. ROISIN (ED.) / IEFIC - FONS ROISIN

